

ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ

● ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

ଲେଖକ ପରିଚୟ :

ଗୋପାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ (୧୮୭୪-୧୯୪୫) କଟକ ଜିଲ୍ଲା ଅନ୍ତର୍ଗତ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରପୁର ଗ୍ରାମରେ ଏକ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଜମିଦାର ପରିବାରରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେ ଆଇନ୍ ବିଦ୍ୟା ଲାଭ କରି କଟକରେ ଆଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟ କରିଥିଲେ । ଜଣେ ମୌଳିକ ଚିନ୍ତାମୂଳକ ତଥା ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖକ ଭାବରେ ସେ ସୁପରିଚିତ । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ସେ ଥିଲେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରମ୍ୟରଚକ । ‘ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ’ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ଏକ କାଳଜୟୀ ନିଦର୍ଶନ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ‘ଭାଗବତ ଚୁଙ୍ଗାରେ ସନ୍ଧ୍ୟା’, ‘ବାଇ ମହାନ୍ତିଙ୍କ ପାଞ୍ଜି’, ‘ନନାଙ୍କ ବସ୍ତାନି’, ‘ଦୁନିଆର ହାଲଗଲ’, ‘ଆମଘରର ହାଲଗଲ’, ‘ବାଇନାନାଙ୍କ ବୁଢୁଳି’, ‘ମିଆଁ ସାହେବଙ୍କ ରୋଜନାମା’ ଇତ୍ୟାଦି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ଅବଦାନ ।

‘ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ’ ତାଙ୍କର ଉଠୁ ପ୍ରଦୀପ, ୧୧ଶ ବର୍ଷ ପ୍ରଥମ ସଂଖ୍ୟାରେ ପ୍ରକାଶିତ ‘ଦୁନିଆ ରାତି ଏ’ ପ୍ରବନ୍ଧରୁ ସଂକଳିତ । ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଦୁନିଆର ରାତି, ବନ୍ଧୁତା ନାମରେ ଛଳନା, ତିକ୍ତତା, ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁତାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଚମତ୍କାର ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ।

ମୋ ଜୀବନର ପ୍ରଥମ ଦଶ ବର୍ଷ ଅଣହେଜ ଅବସ୍ଥାରେ ବିତିଲା । ତାପରେ ମୋ ହେତୁ ପାଇବା ଦିନରୁ ଆଜିକୁ ୫୭ ବର୍ଷ ହେଲା ମୁଁ ଦୁନିଆରେ ନାନା କ୍ଷେତ୍ରରେ, ନାନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ, ନାନା ଅବସ୍ଥାରେ, ନାନା ସ୍ଥାନରେ, ନାନା ପ୍ରକାରେ ଠେକିଛି; କିନ୍ତୁ ଠେକିକରି ଶିଖିନାହିଁ; ଏହା ହିଁ ଗଭୀର ଆକ୍ଷେପର ବିଷୟ । ଏ ଦୀର୍ଘ କାଳ ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମତଃ, ବିବାହତଃ, ସମାଜତଃ, କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରତଃ, ସଂସାରତଃ, ବ୍ୟବସାୟତଃ, ସାହିତ୍ୟତଃ ଏହିପରି ଅନେକତଃ ବହୁ ସହସ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମୋର ‘ସାପ୍ତପଦାନ’ ଆଳାପ ପରିଚୟ ହୋଇଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବହୁଶତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆଳାପ ପରିଚୟ ଅପେକ୍ଷା

ଦୃଢ଼ତର ସମ୍ପର୍କ ହୋଇଅଛି, “ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବହୁ ‘କୋଡ଼ି’ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ‘ବନ୍ଧୁତା’ ହୋଇଅଛି, ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ତତ୍ତ୍ୱନ୍ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଅଛି । ଏ କେତେ ତତ୍ତ୍ୱନ୍ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମହାପ୍ରସାଦ ବନ୍ଧୁ ବା ପ୍ରୀତିବନ୍ଧୁ, ସଗୋତ୍ର ଓ ଅସଗୋତ୍ର ବନ୍ଧୁ, ସପିଣ୍ଡ ଓ ଅସପିଣ୍ଡ ବନ୍ଧୁ, ସମାନୋଦକ ଓ ଅସମାନୋଦକ ବନ୍ଧୁ, ସାକୂଲ୍ୟ ଓ ଅସାକୂଲ୍ୟ ବନ୍ଧୁ, ସମଧର୍ମୀ ଓ ଅସମଧର୍ମୀ ବନ୍ଧୁ, ସମକର୍ମୀ ଓ ଅସମକର୍ମୀ ବନ୍ଧୁ, ସହପାଠୀ ଓ ଅସହପାଠୀ ବନ୍ଧୁ, ସହଯୋଗୀ ଓ ଅସହଯୋଗୀ ବନ୍ଧୁ, ସମଲେଖକ ଓ ଅସମଲେଖକ ବନ୍ଧୁ, ସମପକ୍ଷ ଓ ଅସମପକ୍ଷ ବନ୍ଧୁ, ସମାନୁଭୂତି ଓ ଅସମାନୁଭୂତି ବନ୍ଧୁ, ସମଦଶାପନ୍ନ ଓ

ଅସମଦଶାପନ୍ନ ବନ୍ଧୁ ଅଛନ୍ତି । ‘ଅଛନ୍ତି’ ବୋଲି ନ କହି, ‘ଥିଲେ’ ବୋଲି କହିଥିଲେ କଥାଟା ବାସ୍ତବତା ସଙ୍ଗେ ଜୋର୍ ଖାଆନ୍ତା । ଏହି ‘ସମ’ ଓ ‘ଅସମ’ ତାଲିକାରେ ‘ବିଷମ’ ବିଶେଷଣବଶିଷ୍ଟ ବନ୍ଧୁମାନେ ମଧ୍ୟ ଭୁଲ୍ଲ । ଏ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ ‘ଆଭାଷଣପୂର୍ବ ସାପ୍ତପଦାନ’ ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି କରମର୍ଦ୍ଦନ, ଅଙ୍ଗମର୍ଦ୍ଦନ, ତୈଳ ମର୍ଦ୍ଦନ, ଆଶ୍ଳେଷ, ଚପୋଟମୁଷ୍ଟ୍ୟାଦି, କାଗଜ କଲମ, ସମାଲୋଚନ, ଡାକଘର ଜରିଆରେ ରେଜିଷ୍ଟରି, ମନିଅର୍ଡର, ଏନ୍‌ସିଓର, ଟେଲିଗ୍ରାମ, ଟେଲିଫୋନ, ଗ୍ରାମଫୋନ, ଟଙ୍କା, ସିନେମା, ପୁସ୍ତକାଦିର ମୁଦ୍ରଣ, ସମ୍ପାଦନ, ପ୍ରକାଶ ଓ ପ୍ରଚାର ଦ୍ଵାରା ଘଟିଅଛି ଓ ଘଟିଥିଲା । ଏମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା “ଉତ୍ସବେ ବ୍ୟସନେଚୈବ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷେ ରାଷ୍ଟ୍ରବିପ୍ଳବେ, ରାଜଦ୍ଵାରେ ଶ୍ଵଶାନେ ଚ ଯଃ ତିଷ୍ଠତି ସ ବାନ୍ଧବଃ” ଉକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାନ୍ଧବ ମଧ୍ୟ ଭୁଟିଲେ ।

ସନ୍ନିତ୍ରର ଲକ୍ଷଣମାନ ପଣ୍ଡିତମାନେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି—ପ୍ରକୃତ ମିତ୍ର—ମିତ୍ରଙ୍କୁ ପାପରୁ ନିବୃତ୍ତ କରାନ୍ତି, ସର୍ବଦା ମିତ୍ରଙ୍କର ହିତସାଧନରେ ରତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ମିତ୍ରଙ୍କର ଗୋପନୀୟ ବିଷୟମାନ ଗୋପନ ରଖନ୍ତି, ମିତ୍ରଙ୍କର ଅପ୍ରକଟିତ ଗୁଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକଟିତ କରନ୍ତି, ମିତ୍ରଙ୍କ ସମ୍ପଦକାଳରେ ପାଖରେ ରହିବାକୁ ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମିତ୍ରଙ୍କୁ ବିପତ୍ତି ପଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କ ପାଖେ ପାଖେ ରହନ୍ତି । ଏ କ୍ଷତିରେ ମୋର ଗତ ୫୭ ବର୍ଷରେ ଅର୍ଜିତ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ବନ୍ଧୁତାକୁ ପରୀକ୍ଷା କଲାବେଳକୁ ପୁଞ୍ଜିଏ ଖଣ୍ଡେ ଖାଣ୍ଟି ବନ୍ଧୁ ଧରାପଡ଼ିଲେ ନାହିଁ । ଧନରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯେଉଁମାନେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା କରିଥିଲେ, ଯଶ ବା ପ୍ରତିପତ୍ତି ଯୋଗୁଁ ମୋ ଆଡ଼କୁ ଆଉଜି ଥିଲେ, ପଦବୀ (Position) ହେତୁ ଯେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତାର ସୂତ୍ରପାତ କରିଥିଲେ ଓ ମୋ ଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କର ଉପସ୍ଥିତ ବା ଭବିଷ୍ୟତ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ହେବା ପାଇଁ ସେ ମୋ ସଙ୍ଗେ ବନ୍ଧୁତା-ତୋରି ଲଗାଇଥିଲେ ଓ ଯାହାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ନଡ଼ିଆ ଭାଙ୍ଗି ଉଠୁଡ଼ା ଖାଇଥିଲେ, ଫଳରେ ଦେଖିଲି ଯେ ସାପ ଦେହରୁ କାତି ଛାଡ଼ିଗଲା ପରି

ମୋ’ଠାରୁ ଧନ, ପ୍ରତିପତ୍ତି, ପଦବୀ, କାର୍ଯ୍ୟସାଧନ ଶକ୍ତି ଖସିପଡ଼ିବା ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ସେ ବନ୍ଧୁଗୁଡ଼ିକ ଖଡ଼େଦମ କେଉଁଆଡ଼େ ଉଡ଼େଇଗଲେ । ସେତିକିରେ ଯେବେ ପାଠ ସରିଥାନ୍ତା ତେବେ ଅବଶ୍ୟ ରକ୍ଷା ହୋଇଥାନ୍ତା ଓ କବି ଲେଖି ନ ଥାନ୍ତେ, ହତଭାଗାର କାନ୍ଦୁ କାନ୍ଦୁ ଦିନ ସରେ ନାହିଁ । ସଂସାରରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଅଧିକାଂଶ (ଅଧିକାଂଶ କାହିଁକି, ପନ୍ଦର ପଣ ଉଣେଇଶି ଗଣ୍ଡା ତିନି କଡ଼ା ଦୁଇ କ୍ରାନ୍ତି) ବନ୍ଧୁତା ‘ହେତୁକ’ ବା କାମର ପିଆରା ବନ୍ଧୁତା । ସେ ବନ୍ଧୁତାରୁ ପନ୍ଦର ପଣ ଉଣେଇଶି ଗଣ୍ଡା ମହାପ୍ରସାଦ ବା ଖୋଦାଙ୍କ ନାମ ଉପରେ ଗଢ଼ାହୋଇଥାଏ । ସେହି ମହାପ୍ରସାଦ ବା ଖୋଦାଙ୍କ ନାମର ନିଶାରେ ମୁଁ ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ପନ୍ଦର ପଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ହାତକୁ ମୋ ବାଡ଼ିଦୁଆରର ଗଳିକବାଟର କଞ୍ଚି ବଢ଼ାଇଦେଇଥିଲି; ବଢ଼ାଇଦେଇଥିଲି ନ କହି ମୁଁ ସେ ନିଶାରେ ତୁରୁ ଥିବାବେଳେ ସେମାନେ ମୋ ଅଣ୍ଟାରୁ ବା ପକେଟ୍‌ରୁ ସେ କଞ୍ଚି କାଢ଼ିନେଇଥିଲେ । କାମ ସରିଲା, ବନ୍ଧୁତା-ବନ୍ଧନ ହୁଗୁଲା ହୋଇଗଲା; କିନ୍ତୁ କଞ୍ଚିଟି ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଅକ୍ତିଆରରେ ରହିଲା । ପୁଣି କେତେ ବନ୍ଧୁ ମୋ’ଠାରୁ ଇପ୍ସିତ ଉପକାର ବା କାମ ହାସଲ କରିସାରି ଦେଖିଲେ ଯେ ମୋ ବିପକ୍ଷକୁ ଅନୁସରଣ କଲେ ତାଙ୍କର ଆହୁରି ଭବିଷ୍ୟତ ଉପକାର ହେବ; ଅତଏବ ମୋ ବିପକ୍ଷକୁ ଆଶ୍ରା କରି ମୋ ନାମରେ ଦୁର୍ନାମ ରଚନା, ଏମନ୍ତ କି ମୋ ବିରୋଧରେ ଧର୍ମାଧିକରଣରେ, ସମାଜର ଇଜଲାସରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ଦିନେ ମହାତ୍ମା ଇଶ୍ଵରଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗରଙ୍କୁ ଆସି ଜଣେ କହିଲେ — “ଅମୁକ ଆପଣଙ୍କ ନାମରେ ଭାରି ଦୁର୍ନାମ ରଚନା କରୁଛନ୍ତି ।” ମହାପୁରୁଷ ଏହା ଶୁଣି ଚିକିଏ ଗୁମ୍ ଖାଇ ବସିଗଲେ । ରିପୋର୍ଟକାରୀ ଏହି ତୃଷ୍ଣାଭାବର କାରଣ ପଚାରିବାରୁ ଇଶ୍ଵରଚନ୍ଦ୍ର କହିଲେ — “ନିନ୍ଦାକାରୀଙ୍କର ମୁଁ କେବେ କୌଣସି ଉପକାର କରିଛି କି ନାହିଁ ଏହି କଥାର ହେଜ କରୁଥିଲି । ମୁଁ ତାଙ୍କର କେବେ କିଛି ଉପକାର କରିଛି ବୋଲି ମୋର ସ୍ମରଣ ହେଉନାହିଁ; ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ସେ କାହିଁକି ମୋ ଦୁର୍ନାମ କରିବାରେ ମାତିଛନ୍ତି, ମୁଁ ବୁଝି

ପାରୁନାହିଁ ।” ଫଳରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବହୁସ୍ଥଳରେ ତୁମେ ଯାହାଙ୍କର ଉପକାର କରିଥାଅ, ଯେ ତୁମ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରତିପାଳିତ, ଯେ ତୁମ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଓ ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ‘ମଣିଷ’ ହୋଇଛନ୍ତି, ଯେ ତୁମ ରକ୍ତରେ ଗଡ଼ା, ସେହି ପୁଣି ତୁମର କଳର ଦୁର୍ଦ୍ଦମନ ହୋଇ ଠିଆହୁଅନ୍ତା । ବଦଳରେ ପ୍ରତ୍ୟୁପକାର ବା ଅନ୍ତତଃ କୃତଜ୍ଞତା ତାଙ୍କଠାରୁ ମୋର ଧର୍ମତଃ ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଟେ ଓ ସେ ପାଉଣୀ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ସେ ବାଧ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ଏହି ‘ବାଧବାଧକତା’ ହିଁ ସଂସାରରେ ବହୁ ଅନର୍ଥର ମଞ୍ଜି । ବିପଦ ପଡ଼ିବା ସମୟରେ ଆପଣ ଦେଖିବେ, ଯେ ଆପଣ କେବେ ଯାହାଙ୍କର କିଛି ଉପକାର କରିନାହାନ୍ତି, କିମ୍ବା ଯେ ଆପଣଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବିନାହାନ୍ତି, ସେ ସ୍ୱତଃପ୍ରଣୋଦିତ ହୋଇ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବାକୁ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ; କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କ ଉପକାର ପ୍ରତି-ଉପକାରର ଯେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଧର୍ମତଃ ବାଧ୍ୟ, ସେ ଦିହକ୍ଷପା ଦେବେ, ବରଂ ଅପାପଙ୍କୁ ଅକଳରେ ପଡ଼ିଥିବା ଦେଖି ସେ ଠେଙ୍ଗୁରେ ସେତିକିବେଳେ ଥଣ୍ଡରେ ଠକ୍ ଠକ୍ କରି ହାଣିଦେବେ । ମୁଁ ୫୭ ବର୍ଷର ଅନୁଭବରେ ଏହାହିଁ ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଙ୍ଗେ ନିଭେଇଛି । ସେଥିପାଇଁ ମହାଜନମାନେ କହିଛନ୍ତି — ଫଳର କାମନା ନ ରଖି, ପ୍ରତ୍ୟୁପକାରର ଆଶା ନ କରି, ପରିଶୋଧ ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା ନ କରି, ପବିତ୍ର କର୍ତ୍ତବ୍ୟଜ୍ଞାନରେ ପରର ଉପକାର କରିଥାଅ । ଯେଉଁଠାରେ ଫଳର ଆଶା ରଖି ପରୋପକାର ବା ବନ୍ଧୁତା କରିବ, ସେଠାରେ ନିଶ୍ଚୟ ଚିଆଁ ପାଇବ; ତେବେ ସଂସାରରେ ‘ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ବନ୍ଧୁତା’ ନାହିଁ ବୋଲି ମୁଁ କହୁନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ଅହେତୁକୀ ବନ୍ଧୁତା, ଫଳ-କାମନା-ବିରହିତ ପରୋପକାର ସଂସାରରେ ବିରଳ । ଆବଶ୍ୟକତା ବା ବିପଦବେଳେ ବନ୍ଧୁ ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ ପଦବାଚ୍ୟ; ନଚେତ୍ ଦୃଢ଼ ରକ୍ତସମ୍ପର୍କ, ଦୃଢ଼ କର୍ମ-ସମ୍ପର୍କ ଆଦିଜନିତ ବନ୍ଧୁତାକୁ ବନ୍ଧୁତା ବୋଲାଯାଇ ନ ପାରେ । ଅଫଳପେପସୁ ବନ୍ଧୁ, ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ । ଏଥିପାଇଁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ‘ଦୀନବନ୍ଧୁ’ ନାମ ଦିଆଯାଇଛି, ଏକା ସେହି

ବନ୍ଧୁପଦବାଚ୍ୟ, ଅନ୍ୟ ସବୁ ବନ୍ଧୁତା ‘ଦେଖା-ସୁନ୍ଦର କଖାରୁ ବଢ଼ି’ । ଅନ୍ୟ ସବୁ ବନ୍ଧୁତା କାମର ପିଆରା, ନାମର ପିଆରା, ଦାମର ପିଆରା । ଯେଉଁ ପଦବାଚରେ ତୁମେ ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଉପକାର କରିପାରିବ, ବହୁ ଲୋକଙ୍କୁ ସନ୍ତାଇ ପାରିବ, ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଅଧିକାର ଜମେଇ ପାରିବ, ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ଗୋଛି ଓ ଗଳା କାଟିପାରିବ ସେପରି ଗୋଟିଏ ପଦବାଚରେ ତୁମେ ପାଦ ଦେବାମାତ୍ରକେ ଦେଖିବ ଯେ ‘ବନ୍ଧୁ’ ଜନ ପଙ୍ଗପାଳ ଭଳି ମାଡ଼ିଆସିବେ, କିଏ ତୁମ ପାଦରେ ଧନ-ଜନ-ଗୋପ-ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଭାଳିଦେବାକୁ ବସିବେ, କିଏ ତୁମ ହାତରେ ତାଙ୍କ ଜାନ୍ ଆସ୍ଥାନ ସମ୍ପିଦେବେ; କିଏ ତାଙ୍କ ଇଜ୍ଜତ୍ ହୁରମତ୍ ତୁମ ଆଗରେ ଅଜାଡ଼ିଦେବେ ? ଇହଲୋକର କଥା ଗାଧୋଇଯାଉ, କେହି କେହି ତାଙ୍କର ପାରଲୌକିକ ଆଶାକୁ ମଧ୍ୟ ତୁମ ପାଇଁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେବାକୁ ତିଆର ଅଛନ୍ତି ବୋଲି କହିବେ ଓ ତୁମର ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ବାଘଦୁଧ, ପିମ୍ପୁଡ଼ି-ରକତ, ପୋତକର ପିତ୍ତ, ଆକାଶ-କର୍ମା, ନିର୍ମୂଳୀ ମୂଳ, ସାପ ଗୋଡ଼, ବେଙ୍ଗ ଜିଭ ଆଣିବାକୁ ବାହାରିପଡ଼ିବେ । କିନ୍ତୁ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦୟାରୁ ହେଉ ବା ବେଅନୁଗ୍ରହରୁ ହେଉ ତୁମେ ସେ ପଦରୁ ଯେଉଁଦିନ ଖସିବ, ତହିଁ ଆରଦିନ କୁଆ କାଆ କାଆ ନକରୁଣ୍ଡ ତୁମର ‘ପଦାଧିଷ୍ଠାନ’ ଜନିତ ବନ୍ଧୁଯାକ ସମସ୍ତେ ଭଙ୍ଗା ପଡ଼ିଯିବେ ଓ କେତେକ ପୁଣି ତୁମ ବିରୋଧରେ ହତିଆର ଧରି ଠିଆହୋଇଯିବେ ଓ ତୁମ ବିପକ୍ଷର ବା ଶତ୍ରୁଙ୍କର ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ତୁମଠାରେ ଝେଟ ଲଗାଇବାକୁ, ତୁମ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗରେ ଘାଉଡ଼ ଲଗାଇବାକୁ କୁଣ୍ଡିତ ହେବେ ନାହିଁ । ଯାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କାଲି ‘ଜଡ଼ାତେଲ ମେଷାବାଳ’ ସମ୍ପର୍କ ଥିଲା ଆଜି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ‘ଝୋଟ ନିଆଁ’ ସମ୍ପର୍କ ଉପୁଜିବ ଓ ତୁମ ବାଡ଼ିଦୁଆରର କଞ୍ଚୁ ତୁମ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ବା ଶତ୍ରୁଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼ିବା କ୍ଷଣି ତାପରେ ଲାଗିବ ବନ୍ଧୁ-ବନ୍ଧୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଠରାଠରି, ଡରାଡରି, ଥରାଥରି, ଧରାଧରି, ପରାପରି, ମରାମରି, ସରାସରି ଓ ଶେଷକୁ ହାରାହାରି । ‘ଆଜି ଯେ ବନ୍ଧୁତାସନେ କାଲି ସେ ଅରାତି’ ପାଲଟିବେ — ବାଘର ଘରେ ମିରିଗର ନାଟ ଲାଗିଥିବ ଓ ତୁମେ ଆମେ ବଲବଲ କରି ଗୁହଁ ଜଳକା ବନି ଗୁହଁଥିବା ।

ସୂଚନା :

ଅଣହେଜ	— ସ୍ମରଣ ନ କରିବା , ହେତୁ ନ କରିବା	ରାଷ୍ଟ୍ର ବିପ୍ଳବ ସନ୍ନିତ	— ଦେଶରେ ଆନ୍ଦୋଳନ
ଠେକିଛି	— ଅନୁଭବରୁ ଶିଖିଛି , ବାଧା ବା ଆଘାତ ପାଇବା	ପ୍ରତିପତ୍ତି ଖଡ଼େଦମ	— ସତ୍ତ୍ୱମିତ୍ର, ଉତ୍ତମ ବନ୍ଧୁ
ହେତୁ ପାଇବା	— ଜାଣିବା, ବୁଝିପାରିବା	ହେତୁକ	— ସମ୍ମାନ , ପ୍ରତିଷ୍ଠା , ପଦପ୍ରାପ୍ତି
ଆକ୍ଷେପ	— ଅନ୍ୟପ୍ରତି ଦୋଷାରୋପ କରିବା	କଡ଼ା	— ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ
ବିବାହତଃ	— ବିବାହ କାରଣରୁ	ଗଣ୍ଡା	— କାରଣ ବଶତଃ
ସମାଜତଃ	— ସାମାଜିକ କାରଣରୁ	କ୍ରାନ୍ତି	— ଗଣ୍ଡାଏର ଚରିତ୍ରାଗରୁ ଏକଭାଗ
ସାପ୍ତପଦୀନ	— ହିନ୍ଦୁ ବିବାହ ସମୟରେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ସାତୋଟି ମଣ୍ଡଳରେ ଏକତ୍ର ସାତ ପାହୁଣ୍ଡ ଗମନ	ଇପ୍ସିତ ତୃଷ୍ଣା କଳର	— ଚରି
ସଗୋତ୍ର	— ସମାନଗୋତ୍ର	ଠେଙ୍ଗୁ	— କଡ଼ାର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ , ବିପ୍ଳବ
ସମାନୋଦକ	— ଚଉଦ ପୁରୁଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାତି କୁରୁମ୍ଭ	ମହାଜନ ଅହେତୁକୀ	— ଆଶାକରୁଥିବା
ସାକୁଲ୍ୟ	— କୁଳ ଗୋତ୍ରଜ ବନ୍ଧୁ	ଅଫଳପେପ୍ପୁ	— ନୀରବ
ସମଧର୍ମ	— ନିଜର ଧର୍ମ ପରି	ସନ୍ତାଇ ପାରିବା	— ଉଗ୍ର
ସମକର୍ମୀ	— ନିଜର କର୍ମ ପରି	ଇଚ୍ଛତ୍ ଦୁରମତ୍	— ଅଶ୍ୱାର ହାଡ଼
ବିଷମ	— ଦୁଃସହ , ଉକ୍ତ , ଅସମାନ	ପାରଲୌକିକ	— ମହାପୁରୁଷ
ଆଶ୍ଳେଷ	— ଆଲିଙ୍ଗନ	ବେଅନୁଗ୍ରହ	— ଅଯଥା
ଚପୋଟ ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଦି	— ଚାପଡ଼ା ଓ ବିଧା	ଭଜା ପଡ଼ିଯିବା	— ଫଳ ଆଶା କରୁ ନ ଥିବା
ସମ୍ମାର୍ଜନ	— ଆଶ୍ୱାସନା , ସମାଧାନ	ଘାଉଡ଼	— ଦୁଃଖଦେବା
			— ସମ୍ମାନ ସମୂହ
			— ପରଲୋକ ସଂକ୍ରାନ୍ତ
			— ବିନା ଦୟାରେ
			— ଦୂରେଇଯିବା
			— ସାପକାମୁଡ଼ା

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ସଗୋତ୍ର ଓ ଅସଗୋତ୍ର ଏହିପରି ଆଉ କେଉଁ କେଉଁ ବିରୋଧାତ୍ମକ ଶବ୍ଦ ଅଛି ପାଠ ମଧ୍ୟରୁ ଖୋଜି ବାହାର କର ?
୨. ନିଜ ସହିତ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀରେ ପଠନ କରେ ଯିଏ ତାକୁ କହନ୍ତି ‘ସହପାଠୀ’ । ସେହିପରି ‘ସହ’ ଲଗାଇ ଆଉ ତିନୋଟି ଶବ୍ଦ ଗଢ଼ ?
୩. ବନ୍ଧନୀ ମଧ୍ୟରୁ ଠିକ୍ ଶବ୍ଦ ବାଛି ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।
(ଅପ୍ରକଟିତ , ବିପତ୍ତି , ହିତସାଧନ , ପାପ , ଗୋପନୀୟ)
- (କ) ପ୍ରକୃତ ମିତ୍ର, ମିତ୍ରଙ୍କୁ _____ ରୁ ନିବୃତ୍ତ କରାନ୍ତି ।
- (ଖ) ପ୍ରକୃତ ମିତ୍ର, ସର୍ବଦା ମିତ୍ରର _____ ରେ ରତ ହୋଇ ଥାନ୍ତି ।
- (ଗ) ପ୍ରକୃତ ମିତ୍ର, ମିତ୍ରଙ୍କର _____ ବିଷୟମାନ ଗୋପନ ରଖନ୍ତି ।
- (ଘ) ପ୍ରକୃତ ମିତ୍ର, ମିତ୍ରଙ୍କର _____ ଗୁଣମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକଟିତ କରନ୍ତି ।
- (ଙ) ପ୍ରକୃତ ମିତ୍ର, ମିତ୍ରଙ୍କୁ _____ ପଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କ ପାଖେ ପାଖେ ରହନ୍ତି ।
୪. ବିପରୀତ ଅର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।
ଦୁର୍ନାମ , ଭଙ୍ଗା , ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ , ମିତ୍ର , ଉପକାର
୫. ଦୀନର ବନ୍ଧୁ ‘ଦୀନବନ୍ଧୁ’ । ଏହିପରି ସମ୍ବନ୍ଧ ସୂଚକ ଆଉ ଦୁଇଟି ଶବ୍ଦ ଗଠନ କର ।
୬. ‘ଦେଖା ସୁନ୍ଦର କଖାରୁ ବଢ଼ି’ ପରି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଆଉ କେଉଁ କେଉଁ ଲୋକବାଣୀ ଗୁଡ଼ିକ ଅଛି ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଖୋଜି ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କର ।
୭. ଠରାଠରି , ଡରାଡରି , ଧରାଧରି , ପରାପରି , ମରାମରି , ସରାସରି ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକୁ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କର ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୮. ପ୍ରାବନ୍ଧିକଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଦଶ ବର୍ଷ କିପରି କଟିଛି ?
୯. ଜୀବନର ଦୀର୍ଘକାଳ ମଧ୍ୟରେ କେଉଁମାନଙ୍କ ସହ ପ୍ରାବନ୍ଧିକଙ୍କର ଆଳାପ ଓ ପରିଚୟ ହୋଇଛି ?
୧୦. ମିତ୍ରଙ୍କର ସମ୍ପଦ କାଳରେ କିଏ ପାଖରେ ରହିବାକୁ ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ ହୁଏ ନାହିଁ ?

୧୧. କ’ଣ ଯୋଗୁଁ ଲେଖକଙ୍କ ସହିତ ବନ୍ଧୁତାର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଥିଲା ?

୧୨. ଲେଖକଙ୍କ ଠାରୁ ବନ୍ଧୁମାନେ କେତେବେଳେ ଦୂରେଇ ଗଲେ ?

୧୩. ଭଗବାନଙ୍କୁ ‘ଦୀନବନ୍ଧୁ’ ନାମ କାହିଁକି ଦିଆଯାଇଛି ?

୧୪. କ’ଣ ସରିଗଲେ ବନ୍ଧୁତାର ବନ୍ଧନ ହୁଗୁଳା ହୋଇଯାଏ ?

୧୫. କେତେବେଳେ ‘ବନ୍ଧୁଜନ’ ପଟ୍ଟପାଳ ଭଳି ମାଡ଼ି ଆସିବେ ?

୧୬. ବନ୍ଧୁମାନେ ଭଜା ପଡ଼ିଯାଆନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ ଲେଖ :

୧୭. ସଂସାରରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଅଧିକାଂଶ ବନ୍ଧୁତା ‘ହେତୁକ’ ବା କାମର ପିଆରା ବନ୍ଧୁତା ।

୧୮. ତୁମେ ଯାହାଙ୍କର ଉପକାର କରିଥାଅ, ଯେ ତୁମ ଅନ୍ତରେ ପ୍ରତିପାଳିତ, ଯେ ତୁମ ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଓ ପରିଶ୍ରମ ଫଳରେ ‘ମଣିଷ’ ହୋଇଛନ୍ତି, ଯେ ତୁମ ରକ୍ତରେ ଗଢ଼ା, ସେହି ପୁଣି ତୁମର କଳର ଦୁସମ୍ପନ ହୋଇ ଠିଆହୁଅନ୍ତି ।

୧୯. ଅଫଳପେପସୁ ବନ୍ଧୁ, ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ ।

୨୦. ‘ଆଜି ଯେ ବନ୍ଧୁତାସନେ କାଲି ସେ ଅରାତି’ ପାଲଟିବେ — ବାଘର ଘରେ ମିରିଗର ନାଟ ଲାଗିଥିବ ଓ ତୁମେ ଆମେ ବଲବଲ କରି ଝୁହୁଁ ଜଳକା ବନି ଝୁହୁଥିବା ।

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୨୧. ଦୀର୍ଘ ବର୍ଷର ଅନୁଭୂତିରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକଙ୍କର ବନ୍ଧୁତା ସ୍ଥାପନ ଓ ସେ କିପରି ଠେକିଛନ୍ତି, ଠେକିକରି ଶିଖିନାହାନ୍ତି ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କର ।

୨୨. ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁତାର ସ୍ୱରୂପ ପଠିତ ପ୍ରବନ୍ଧ ଅବଲମ୍ବନରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୨୩. “ଯେଉଁଠାରେ ଫଳର ଆଶାରଖି ପରୋପକାର କରିବ ସେଠାରେ ନିଷ୍ଠେଁ ଚିଆଁ ପାଇବ” — ଏହି ଉକ୍ତିର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରତିପାଦନ କର ।

୨୪. କାମର ପିଆରା ବନ୍ଧୁତା ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁତା ନୁହେଁ । ଏହା ବୁଝାଇ ସାନ ଭଉଣୀ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ଲେଖ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ :

୨୫. ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଗୋପାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂଗ୍ରହ କରି ପଢ଼ ।

୨୬. ତୁମ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଭିତରେ ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁର କି କି ଲକ୍ଷଣ ରହିଛି ତାହା ଟିପାଖାତାରେ ଲେଖି ରଖ ।

□□□